

Naší krajinou od Persie k Rujaně

Před deseti lety vydal Václav Cílek (1955) v nakladatelství Dokořán knihu **Krajiny vnitřní a vnější**. Setkala se s nebývalým úspěchem, což autora povzbudilo ve vydávání volných pokračování.

PETR ZÍDEK

To letošní by mohlo mít pořadové číslo tři nebo možná i pět (dle toho, které práce do cyklu zahrneme), a jak to bývá u hollywoodských filmových sérií, trojka nebo pětka je už jen slabým odvarem jedničky.

Poslední polyhistor

Václav Cílek je zřejmě jedním z posledních českých polyhistorů. Šíře jeho erudice je nevídaná a jen seznam přírodovědných oborů a humanitních disciplín, které si osvojil, by zabral dlouhý odstavec. Jeho knihy, často sestavené z článků, které vyšly nejprve v novinách a časopisech, jsou čtené právě proto, že dokáže fascinujícím způsobem kombinovat geologii s historií, botaniku s estetikou či krajinou ekologií s filozofií.

Hlavním tématem cyklu, jehož je kniha *Prohlédni si tu zemi* prozátím vyvrcholením, je česká krajina, která ovšem autorovi začíná „na severovýchod od Persie, na sever od prvního nilského kataraktu“ a „na západě končí v nehostinných Hebridách a na severu na Rujaně“. Podobně široké je i časové vymezení: „Místo je potřebím, kterým teče historie. A tou není jen pár letopisů v učebnicích dějepisu, ale vránění horstev, ústupy moře a způsob, jakým bukový les pohlcuje doubravu.“

Daní za ohromnou šíři je však mnohdy nedostatečná hloubka. Cílkovy texty působí roztěkaně, autor má často nutkání přeskakovat z tématu na téma, skoro nic tu není probráno skutečně zevrubně.

Je tu ale ještě jeden závažnější problém: Cílek se často pohybuje za hranici běžné racionality. Ve svém příspěvku do knihy *Intelektuál ve veřejném prostoru* líčí, jak měl ještě kolem roku 1995 problémy s publikováním popularizačních článků, za což mu tehdejší ředitel Geologického ústavu hrozil vyřazením z tohoto akademického pracoviště. Podstatu sporu tu nekonkretizuje, ale je zřejmé, že

Metafyzik z Akademie věd. „Věřím tomu, že zvíře Země má srdce,“ říká Václav Cílek.

FOTO LN - ONDŘEJ NĚMEC

exaktněji zaměřené kolegy musí Cílkovy spirituální meditace dost popuzovat.

Cílek je kromě jiného také metafyzik panteistického zaměření, takže může bez rozpaků publikovat třeba větu „věřím tomu, že zvíře Země má srdce a působí na nás, a nevím, co víc bych k tomu měl dodat“. Později se ale sám stal řeдителем ústavu, čímž tolerance kole-

gů k jeho mysticismu nepochybně výrazně vzrostla.

Pražský chodec

Cílkova poslední kniha shrnuje stylově značně disparátní texty: najdeme tu eseje, krátké črty, fejetony, cestopisy, pojednání a také třeba suché zprávy o projektech, které působí jako autentické závěrečné zprávy ke grantům. Roztříštěnost není

jen stylová, ale i obsahová. Nejseverněji působí oddíl věnovaný Praze a jejímu geniu loci, jehož jádro pochází již z poloviny 90. let. Relativně uceleně působí i část o české krajině (v citovaném vymezení). Zbytek je pelmel textů, které tematicky nespojuje nic. Najdeme mezi nimi třeba pojednání o Janu Palachovi, o dětech, které i v dospělosti bydlí s rodiči, o historii uhlí

v Británii, črtu o Josefu Václavu Fričovi, stručný životopis Džidda Krišnamurtiho, rozjímání o Santinim a kabale nebo komentovanou antologii poezie, zejména čínské.

Možná že klíčem Cílkova úspěchu je fakt, že si v něm něco najde každý. Mě osobně nejvíce zaujala část věnovaná Praze, z níž je znát autorova intimní znalost místa a neotřelost pohledu (najdeme tu ovšem i trapnou chybu, zřejmě redakční, když nám popiska oznamuje, že „novoromantický rybář chytá ryby za večerních červánků pod výpadkovku na dálnici“, a na fotografii je holešovický železniční viadukt). „Nevím, proč bych měl ještě sedět za počítačem a psát o Praze. Jsem pražský chodec,“ píše autor. Vyzývá nás vlastně k tomu, co sám po léta dělá: prožít město či krajinu, tedy je projít, protože to je jediný způsob, jak je můžeme poznat.

Druhý vrchol knihy představuje strážlivý, a přesto alarmující článek *Energie a kultura*. „Nejpozději během třiceti let, ale pravděpodobně do deseti let, enormně vzroste tlak na energetické zdroje, zejména ropu a uhlí. Současná ekonomická krize je jen předvoj mnohem větší transformace, kde se už bude jednat o věci hmotné povahy, jako je půda, voda, energie a potrava.“

S odkazem na Moorovo pravidlo, formulované v polovině 60. let zakladatelem firmy Intel, podle něž se každých 18 měsíců zdvojnásobí kapacita počítače při klesající ceně, formuluje Cílek „Anti-Moorovo pravidlo“: „zbytečné věci jsou čím dál lacinější a nezbytné věci čím dál dražší.“ Spoléhat se na to, že energetickou krizi, která je za dveřmi, vyřeší rychlý technologický pokrok, je podle Cílka naivní: historie ukazuje, že budování energetické infrastruktury je extrémně náročné, drahé a pomalé a výsledky v hledání alternativních zdrojů v nedohlednu.

O Cílkově knize by se dalo s použitím poněkud omšelé „geologické“ metafory říci, že hrst diamantů, které obsahuje, je nutné vytěžít prosetím vagonů hlušiny. Ale zcela jistě to není marná práce.

Václav Cílek:
Prohlédni si tu zemi
I když vidíme jen obyčejné věci,
stejně toho vidíme hodně
Ilustrace Vladimír Kokolia
Vydalo nakladatelství Dokořán,
Praha 2012. 261 stran